

**МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. Каразіна
Кафедра теорії культури та філософії науки**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

“21” червня 2024 р.

**Програма навчальної дисципліни
«Філософські засади та методологія наукових
досліджень»**

Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий) рівень
галузь знань	11 «Математика і статистика»
спеціальність	113 «Прикладна математика»
освітня програма	«Прикладна математика», підготовки докторів філософії
вид дисципліни	цикл загальної підготовки, обов'язкова дисципліна
факультет	міжфакультетський курс

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету

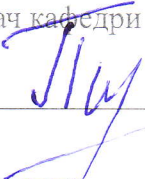
“19” червня 2024 року, протокол № 11

Програма навчальної дисципліни «Філософські засади та методологія наукових досліджень» підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти з галузі знання 11 «Математика і статистика» за спеціальністю 113 «Прикладна математика» на факультеті математики і інформатики Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна складений на основі типової програми дисципліни і є складовою частиною освітньо-наукових програм підготовки докторів філософії за фахом 113 «Прикладна математика». Програма розроблена відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-VII (із змінами), Постанов Кабінету Міністрів України від 23.11.2013 «Про затвердження Національної рамки кваліфікації» №1341, від 30.12.2015 р. №1187 (із змінами), «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» від 20.12.2015 р. №1187 (із змінами), «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23.03.2016 №261 (із змінами), «Про внесення змін до Постанови Кабінетів Міністрів від 29 квітня 2015 р. №266» від 01.02.2017 №53, методичних рекомендацій «Розроблення методичних програм. Методичні рекомендації» (2014).

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доктор філософ. наук, доцент, професор кафедри теорії культури і філософії науки Олена Титар

Програму схвалено на засіданні кафедри філософського факультету
Протокол від “17” червня 2024 року № 11

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

_____ д. філос. наук, проф. Дмитрій ПЕТРЕНКО

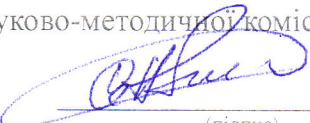
Програму погоджено з гарантом освітньої наукової програми (керівником проектної групи) 113 «Прикладна математика»

Гарант освітньої наукової програми (керівник проектної групи),

_____ д. ф.-м.н., професор Наталія КІЗИЛОВА
(підпис) (прізвище та ініціали)

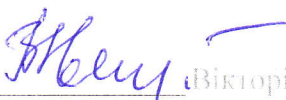
Програму розглянуто і схвалено на засідання науково-методичної комісії філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,
протокол № 10 від «19» червня 2024 року.

Голова науково-методичної комісії філософського факультету

_____ к. філос. н., доц. Сергій ГОЛІКОВ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з відділом аспірантури і докторантури ХНУ імені В. Н. Каразіна

В.о. завідувача відділу аспірантури і докторантури ХНУ ім. В. Каразіна

_____ Вікторія ЗВ'ЯГІНЦЕВА
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Філософські засади та методологія наукових досліджень» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії (PhD)

1.Опис навчальної дисципліни

1.1.Мета викладання навчальної дисципліни

Філософія становить підґрунтя для будь-якої наукової діяльності. Сучасний науковець має бути людиною гуманітарно розвинутою, що можливо завдяки зверненню до взірців інтелектуальної діяльності людини, які представляє розвиток світової філософської думки. Філософія формує базове уявлення щодо засад буття, міжлюдських відносин, підіймає питання про сенс існування, шляхи розвитку історії людства, методологічні проблеми науки. Розвиток сучасної науки загалом і природничо-математичних наук зокрема пов'язаний з розширенням цехових дисциплінарних меж, формуванням міждисциплінарних підходів. Звернення до філософії має допомогти вченому проблематизувати теоретико-методологічні засади своєї дисципліни, розширити предметне поле дослідження. Власне філософія допомагає вченому, викладачу, працівнику будь якої галузі орієнтуватися в досить складних проблемах розвитку науки. Метою курсу є поглиблення знань з філософії та методології наукових досліджень, актуальних філософських та методологічних проблем теорії природничо-математичного пізнання та шляхами їх розв'язання.

1.2.Основні завдання вивчення дисципліни

Викладання курсу «Філософські засади та методологія наукових досліджень» для підготовки докторів філософії передбачає:

- поглиблене вивчення слухачами найбільш гострих і актуальних проблем та головних досягнень сучасної філософської думки, теоретичних підходів до наукових досліджень;
- створення теоретичного підґрунтя для наукової діяльності; - поглиблений розгляд методологічних засад наукових досліджень; - аналіз зв'язку філософських концепцій з проблемами сучасної науки.

1.3.Кількість кредитів 5

1.4.Загальна кількість годин 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
<u>Обов'язкова</u>	
Вид підсумкового контролю (<u>семестровий екзамен</u> або залік)	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
1-й	

Лекції	
16 год.	
Практичні, семінарські заняття	
14 год.	
Самостійна робота	
100 год.	
Індивідуальні завдання	
20 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні досягти таких результатів навчання і отримати:

- знання основних сучасних концепцій філософії науки, основних філософських проблем в підвалинах сучасної науки, фактичних даних, що свідчать про нерозривність філософського і наукового знання;
- здатність використовувати загальні методи наукового пізнання, користуватися науковим знанням, яке слугує засобом високої комунікативної активності;
- здатність використовувати професійно-профільні знання й практичні навички для вирішення практичних завдань в галузі сучасної філософії і науки;
- здатність аналізувати, синтезувати та обговорювати сучасні теоретико-методологічні підходи, в межах та поза областю дослідження, ставити загальні теоретичні проблеми та планувати шляхи їх вирішення;
- здатність використовувати критичні знання, що закріплено написанням рецензії на статтю чи книгу або реферату за тематикою філософських та методологічних проблем науки;
- здатність аналізувати та посилатися на відповідні основні найбільш передові філософські підходи, концептуальні та теоретико-методологічні засади щодо наукових досліджень в письмовій формі, через усні виступи та презентації, в дисертації, знання актуальних теоретичних дискусій та трендів щодо природничо-математичних наук;
- знання основних можливостей наукової співпраці для природничо-математичних наук, перспектив міждисциплінарних досліджень, визначаючи позитивні/негативні аспекти своєї власної області дослідження;
- знання характеру та історичної динаміки основних теоретичних філософських проблем, критичного осмислення їх зв'язку з сучасністю та впливу на інтелектуальний розвиток суспільства і трансформацію науки.

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Структура та методи наукового пізнання

Тема 1. Наука: специфіка, функції та рівні

Наука як форма суспільної свідомості. Її відмінності від інших форм. Унікальність науки. Соціальні функції науки. Структура наукового знання. Теоретичний рівень наукового знання, його сутність та структура. Емпіричний рівень наукового пізнання, його сутність та структура. «Позаемпіричні засади» наукового знання як «наслідок» проблеми «емпіричних фактів, що теоретично навантаженні». Три складові наукового знання.

Тема 2. Методи та форми наукового знання.

Форми наукового знання: проблема, факт, гіпотеза, теорія, концепція та їх співвідношення між собою. Методи наукового знання, що використовуються на теоретичному рівні. Загально-логічні методи: дедукція, індукція, абдукція аналогія, аналіз, синтез, метод сходження від загального до конкретного, логічний та історичний методи. Загальнотеоретичні методи: аксіоматичний метод, метод формалізації, гіпотетико-дедуктивний метод. Експеримент та його особливі форми: природний, уявний, фізичне моделювання.

Розділ 2 Позитивізм та його різновиди.

Тема 3. Позитивізм «першої» та «другої хвилі».

Сутність позитивізму та його основні джерела: специфіка розвитку науки у першу половину XIX століття, індустріальна революція та авторитет наукового знання, механізм повсякденного пізнання. Емпіріокритицизм у суспільній свідомості того часу. Критика емпіріокритицизму з позицій матеріалізму. Наукова революція на початку XX століття та неспроможність емпіріокритицизму.

Тема 4. Неопозитивізм як позитивізм «третьої хвилі».

Принципові недоліки та вади позитивізму. Проблема співвідношення між теоретичним та емпіричним у науці та повсякденності. Форма та зміст наукової теорії. Неопозитивізм як спроба обійти недоліки та вади позитивізму через затвердження позитивного змісту теорії. Основні етапи та персоналії неопозитивізму. Логічний та лінгвістичний неопозитивізм.

Тема 5. Постпозитивістські концепції науки.

Відмінність у розумінні науки у позитивізмі та постпозитивізмі: наука як статична система знань і наука як різновид динамічної соціальної діяльності людини по пошуку нових знань. Концепція науки Поппера та принцип фальсифікації. Логіко-методологічні засади цього принципу. Принцип фальсифікації як демаркаційний принцип між наукою та не наукою. Проблема співвідношення між старими та новими науковими теоріями. Комулятивні та некомулятивні концепції науки. Обмеженість принципу верифікації. Теза Дюгема-Куайна та «принцип відповідності» Бора. Концепція науки Куна. Концепція науки Тулміна. Теорія як «популяція» понять які функціонують у «матриці розуміння». Еволюція науки та вплив на науку соціально-культурних факторів. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда. Вітчизняна філософія науки та її специфіка. Відмінність ролі та місця науки у вітчизняному та західному суспільствах.

Розділ 3. Соціальні структури та динаміка розвитку науки.

Тема 6. Наука та суспільство в культурно-історичному контексті.

Загальні положення про взаємозв'язок між наукою та суспільством. Матеріалістичне розуміння історії. Суспільство як матеріальна система. Необхідність ресурсів та технологій для розвитку суспільства. Технологічні революції за час існування людини: неолітична революція, урбаністична революція, індустріальна революція. Технології як донаукові форми знання. Відмінність технологій від науки. Практичний характер технологій та теоретичний характер науки. Роль критичного мислення.

Тема 7. Наука у індустріальну епоху та її перспективи у XXI столітті.

Індустріальна революція у сучасному світі. Розвиток науки та техніки. Особливості функціонування науково-технічного прогресу у кінці XX століття як процесу «теоретизації» технологій та «практизації» теорій. Злиття науки та виробництва. Перспективи науки у XXI столітті. Інформаційна та інформаціональна доба.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
л		п	С.р.(у т.ч. інд.з.)	
1	2	3	4	5
Розділ 1. Філософські засади та методологія наукових досліджень				
Тема 1. Наука: специфіка, функції та рівні.	14	2	2	10
Тема 2. Методи та форми наукового знання.	14	2	2	10
Тема 3. Позитивізм та його різновиди. Позитивізм «першої» та «другої хвилі».	14	2	2	10
Тема 4. Позитивізм та його різновиди. Неопозитивізм як позитивізм «третьої хвилі».	24	2	2	20
Тема 5. Постпозитивістські концепції науки.	36	4	2	30
Тема 6. Наука та суспільство в культурно-історичному контексті.	24	2	2	20
Тема 7. Наука у індустріальну епоху та її перспективи у XXI столітті.	24	2	2	20
Усього годин	150	16	14	120 (у т.ч. - 20 і.з.)

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наука: специфіка, функції та рівні.	2
2	Методи та форми наукового знання.	2
3	Позитивізм та його різновиди. Позитивізм «першої» та «другої хвилі».	2
4	Позитивізм та його різновиди. Неопозитивізм як позитивізм «третьої хвилі».	2
5	Постпозитивістські концепції науки.	2
6	Наука та суспільство в культурно-історичному контексті.	2
7	Наука у індустріальну епоху та її перспективи у XXI столітті.	2
	Разом	14

5.Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи, теми	Кількість годин
1	Підготовка та виступи з доповіддю (за тематикою)	40
3	Виконання індивідуального дослідницького завдання (аналіз наукових праць)	20
4	Опрацювання рекомендованої літератури	40
5	Підготовка до залікової роботи	20
	Разом	120

6.Індивідуальні завдання

- Створення доповіді (реферат) на проблемну тематику з презентацією у сучасних форматах (ppt, prezi);
- написання реферату або тез на наукову конференцію аспірантів та студентів або статті у видання з тематики курсу. Додатково заохочуються написання наукових робіт з тематики курсу, які б були пов'язані з тематикою наукового дослідження аспіранта.

VII. Методи навчання

Серед методів навчання при вивченні навчальної дисципліни «Філософські засади та методологія наукових досліджень» в залежності від етапу навчання використовують метод підготовки до вивчення нового матеріалу, його закріплення у вигляді питань для самоконтролю, а також метод пояснення педагога при безпосередньому керівництві останнього, де можуть бути використані пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, частково-пошукові, дослідницькі методи самостійної роботи, де керівництво викладача є опосередкованим.

VIII. Методи контролю

Організація поточного контролю. Викладач слідкує за тим, щоб кожен здобувач отримав необхідну компетенцію в областях, що входять до тем занять. Засвоєння теми (поточний контроль) контролюється на семінарському занятті відповідно до конкретних цілей.

Під час оцінювання засвоєння кожної навчальної теми дисципліни (поточна навчальна діяльність - ПНД) та підсумкового заняття (ПЗ) здобувачу виставляється оцінка за традиційною 4-бальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно» і складається з наступних компонентів: усна відповідь - 2-5 балів. Для оцінки поточної навчальної діяльності (ПНД) викладач вираховує середню оцінку за практичні заняття. Загальна сума балів за поточну навчальну діяльність не може перевищувати 60 балів. Мінімальна – 20 балів.

Оцінювання індивідуальних завдань здобувача здійснюється за виконання завдань викладача: доповідь реферату на семінарському занятті 0–2 бали; доповідь з презентацією на семінарському занятті 0–3 бали, доповідь на науково-практичних конференціях кафедри, університету, написання тез, статей 0–5 балів.

Оцінювання **самостійної роботи здобувача (СР)** проводиться на заліку.

У разі незгоди з оцінкою здобувач має право подати в день оголошення оцінки або наступний робочий день гаранту ОНП письмову апеляцію, вказавши конкретні причини незгоди з оцінкою.

Організація підсумкового контролю (ПК) Залік проходить у формі письмової залікової роботи

IX. Схема нарахування балів

Оцінка з дисципліни є рейтинговою та визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах), що виставляється на кожному семінарському занятті за відповідною темою, бальної оцінки за виконання індивідуальної роботи, та оцінки підсумкового контролю (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Поточна навчальна діяльність здобувача оцінюється за 4-бальною (традиційною) шкалою з використанням прийнятих у ВНЗ критеріїв оцінювання. Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському занятті відповідно конкретним цілям теми і включає стандартизовані форми контролю теоретичної підготовки та контроль професійних умінь. Поточний контроль включає оцінювання початкового рівня знань (усне або письмове експрес-опитування, вирішення типових ситуаційних задач).

Схема нарахування балів Залік

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Залік
Розділ 1										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Відвід. лекцій та семінарів	Індивідуальне завдання	Разом	
5	5	5	5	5	5	5	5	20	60	40

T1, T2...T7 – теми

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність здобувачам виставляються оцінки за 4-ри бальною (традиційною) шкалою з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання для відповідної дисципліни. При цьому враховуються усі види робіт, передбачені навчальною програмою. Здобувач має отримати оцінку з кожної теми. Форми оцінювання поточної навчальної діяльності мають бути стандартизованими. Виставлені за традиційною шкалою оцінки конвертуються у бали. Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни становить 60 балів. Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати здобувач за поточну навчальну діяльність для зарахування дисципліни становить 20 балів.

Оцінка успішності з дисципліни виставляється лише здобувачам, яким зараховані усі заняття з дисципліни.

Самостійна робота здобувачів, яка передбачена в темі поряд із аудиторною, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Максимальна кількість балів, яку здобувач може набрати при вивченні дисципліни, становить 100 балів, тобто 60 балів за поточну навчальну діяльність та 40 балів за залік.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати здобувач за поточну навчальну діяльність при вивченні модуля, становить 50 балів, тобто 20 балів за поточну навчальну діяльність та 30 балів за залік.

Дотримання Кодексу академічної доброчесності

Протягом вивчення навчальної дисципліни здобувачі третього освітньо-наукового рівня ступеня доктора філософії з прикладної математики мають дотримуватися принципів академічної доброчесності. Для цього виконання самостійної роботи, контрольних робіт, робота на заліку має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи здобувачі можуть консультуватися з викладачами та з іншими аспірантами, але повинні самостійно робити завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела, якими здобувач користується при виконанні завдань, повинні бути чітко визначені та оформлені згідно існуючим правилам і стандартам. У разі спільної роботи з іншими здобувачами над виконанням завдань, здобувач повинен зазначити ступінь його залученості до роботи.

ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛІВ ЗНАНЬ

1. Наука як специфічна форма суспільної свідомості
2. Теоретичний рівень наукового знання (на прикладах сучасного природознавства).
3. Емпіричний рівень сучасного знання (на прикладах сучасного природознавства).
4. Методи наукового знання, що використовуються на теоретичному рівні (на прикладах сучасного природознавства).
5. Методи наукового знання, що використовуються на емпіричному рівні (на прикладах сучасного природознавства).
6. Позитивізм – основні ідеї та персоналії.
7. Емпіріокритицизм та криза в фізиці на початку ХХ століття
8. Неопозитивізм – за та проти
9. Антична наука – соціальний вимір
10. Середньовічний університет як генезис класичної наукової організації
11. Наука у візантійському суспільстві
12. Ісламська середньовічна наука
13. Соціальний статус класичної науки
14. Форми наукової організації у ХХ столітті – порівняльний аналіз
15. Наука як продуктивна сила суспільства
16. Академія чи університети – оптимальні форми організації науки
17. Чи повинна наука бути економічно прибутковою?
18. Особистість та колектив, або лібералізм та соціалізм у науці.
19. Роль та місце науки у сучасному житті суспільства.
20. Чи може бути наука національним феноменом?
21. Наука й соціальний прогрес – сучасний стан та перспективи
22. Криза сучасної цивілізації та наука
23. Визначення науки. Наука і псевдонаука.
24. Позитивістська філософія О.Конта, Г.Спенсера.
25. Емпіріокритицизм Маха й Авенаріуса.
26. Різні інтерпретації міфу та специфіка міфічного відображення дійсності.
27. Логіко-математичні, природничі та гуманітарні науки.

28. Складові науки (факт, теорія, поняття, гіпотеза, концепція) та їх співвідношення між собою.
29. Досвід та експеримент (звичайний, розумовий, обчислювальний).
30. Гіпотетико-дедуктивний метод.
31. Структурно-функціональна, соціально-конфліктна, символічно-інтерактивна парадигми в сучасній соціології.
32. Герменевтика та її методи. Герменевтичне коло.
33. Структуралізм: його загальнонаукові й філософські аспекти.
34. Причинність, детермінізм, індетермінізм у науці.
35. Теорія фракталів та синергетика.
36. Інформація як форма відображення та зворотного зв'язку.
37. Концепції теорії катастроф.
38. Класична концепція істини. Проблеми класичної концепції.
39. Когерентна концепція істини та проблема концептуально-мовних каркасів.
40. Прагматична концепція істини та її проблеми.
41. Інструменталізм та концептуальний прагматизм. Операціоналізм істини.
42. Теза Дюгема-Куайна.
43. Теза Куна-Фейєрабенда.
44. Конвенціоналістська концепція істини.
45. Фідеїстська концепція істини.
46. Феноменологічні концепції істини.
47. Постпозитивістські концепції І.Лакатоса, Т.Куна, Ст.Тулміна.
48. Методологічний анархізм П.Фейєрабенда.
49. Соціологія науки Дюркгейма, Маркса, Мангейма.
50. Соціологія науки і бізнесу М. Вебера.
51. Вплив політичних, економічних і культурних факторів на розвиток і характер наукового знання.
52. Соціально-етичні проблеми наукової діяльності та взаємодії наукового співтовариства з рештою суспільства.
53. Філософія й ситуація постмодерну.
54. Психологія наукової діяльності.
55. Етичні проблеми сучасної науки.
56. Основні елементи наукового знання.
57. Наука та ідеологія.
58. Наукове та художнє пізнання дійсності.
59. Дисциплінарна онтологія та моделі у науковому пізнанні.
60. Фізична картина світу.
61. Космологічна картина світу.
62. Біологічна картина світу.
63. Проблеми існування в математиці.
64. Інтуїтивізм у підвалинах математичного знання.
65. Конструктивізм у підвалинах математичного знання.
66. Філософія техніки: основні проблеми.
67. Сутність техніки.
68. Принцип доповнюваності.
69. Принцип відповідності та концепції некумулятивного знання?
70. Філософські проблеми сучасних гуманітарних наук.
71. Принцип симетрії як методологічний принцип сучасного наукового знання.
72. Принцип симетрії у сучасній фізиці.

73. Принцип симетрії у сучасній біології.
74. Соціальні функції техніки.
75. Холізм і плюралізм у науковому пізнанні.

Х. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Александров Ю.В. Астрономія: Історико-методологічний нарис. – К., 1999
2. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень. — К. «Вища школа», 2003
3. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну. К., 2000.
4. Габович А. Г. Основи наукових досліджень — К., 2007
5. Горбатенко І. Ю. Основи наукових досліджень: підручник — К. 2001.
6. Грищенко І. М. Основи наукових досліджень — К., 2001.
7. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень К. 2004.
8. Кравчук, Н. Я. Основи наукових досліджень— Тернопіль, 2006.
9. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень — К., 2005.
10. Конверський А.Є. Критичне мислення. – К. : Центр учбової літератури, 2020. – 370 с.
11. Корягін М. В. Основи наукових досліджень. – К, 2014.
12. Кун Томас. Структура наукових революцій. — К., 2001.
13. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень — К. 2003.
14. Марцин В. С. Основи наукових досліджень. — Львів, 2002.
15. Мельник В.П. Філософія. Наука. Техніка: Методолого-світоглядний аналіз Львів: 2010
16. Пікашова Т.Д. Розвиток наукових знань у ХІХ столітті. – К., 2001.
17. Петрушенко В.Л. Епістемологія як філософська теорія знання – Львів, 2000.
18. Пілюшенко В. Л. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення — Київ, 2004.
32. Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття . – К. 1997
33. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень .: — К. 2007.
34. Ростовський В. С. Основи наукових досліджень і технічної творчості. — К., 2009.
37. Сучасне природознавство: когнітивний, світоглядний, культурно-історичний виміри – К. 1995.
38. Сурмін Ю. Майстерня вченого. Підручник для науковця. – К, 2006.

Допоміжна

39. Основи методології та організації наукових досліджень.: — К., 2010.
40. Рьод В. Шлях філософії: ХІХ–ХХ ст. К: Дух і Літера, 2010. 368 с.
41. Цехмістро І.З. Голістична філософія науки. – Харків : Акта, 2003. – 288 с.
42. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень. — К., 2003.
43. Філософія та методологія науки.- К., 2008.
44. Big Data: A New Medium?/ Edited by N. Lushetich. Routledge, 2020. 228 p. 20
45. Christman J. Social and Political Philosophy. A contemporary introduction. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2002.
46. Gauch H. G. Scientific Method in Practice / Hugh G. Gauch. – New York : 2003.
47. Haken H. Synergetics: Introduction and Advanced Topics. New York: Springer, 2004. 779p
48. Handbook of Contemporary European Social Theory / Edited by G. Delanty. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2006.
49. Latour B. Give me a Laboratory and I will Raise the World. <http://www.bruno-latour.fr/sites/default/files/12-GIVE-ME-A-LAB-GB.pdf>
50. Pruzan P. Research Methodology : The Aims, Practices and Ethics of Science Springer, 2016.

51. Rifkin J. *The Zero Marginal Cost Society: The Internet of Things, the Collaborative Commons, and the Eclipse of Capitalism*. St. Martin's Griffin, 2014. 522 p
52. Sandmeyer. B. *Husserl's constitutive phenomenology: its problem and promise*. New York, London: RoutledgeTaylor&FrancisGroup, 2009.
53. Storm J. A. J. *Metamodernism: The Future of Theory (First)*. University of Chicago Press, 2021. 328 p.
54. *The Twentieth Century To Quine and Derrida / Edited by W.T. Jones, R.J. Fogelin*. Harcourt Brace Company, 1997.
55. Tytar O. V., Havryliuk Y. R. Education as a Key Strategy of Postmodern Philosophy: Overcoming the Trauma of Non-Freedom. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Theory of Culture and Philosophy of Science"*. 2021. Vol. 63. P. 7-14. DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2021-63-01>
56. Tytar O. Трансдисциплінарність і «суспільство знання» в розвитку сучасної національної філософії науки. *Гуманітарний часопис : збірник наукових праць. – Харків : НАУ «Харків. авіац. ін-т». – 2019. – № 2. – С.13-21* // <http://nti.khai.edu/ojs/index.php/gch/article/view/792/854> (фахове видання України)
57. Tytar O. Інтегративна роль філософії у сучасному науковому пізнанні/ Титар О.В., Загрійчук І.Д. Вид-во «Гілея», Київ. 2019. Вип. 153 (№2), – С. 268–272. <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=221> (фахове видання України)
58. Титар О. В. The Frankfurt School as a constructive criticism of the Enlightenment (To The 100Th Anniversary of The Frankfurt School) /Tytar O.V., Alimova V., Fradkina N *European philosophical and historical discourse, Praha, 2023, Volume 9, Issue 1, pp.27-34*. DOI: 10.46340/ephd.2023.9.1
59. Tytar O. Challenges and opportunities of digital transformation in Ukrainian Education /Krymska A., Chalii A., Petruk V., Kobzieva O, Tytar O. *Futurity education*. 2024. 4 (3).182-199. <https://doi.org/10.57125/FED.2024.09.25.11>
60. Tytar O. Art as Tool for socio-cultural Transformation: a Case-study in the Context of Contemporary Social Change / Tytar O., Dobrovolska Yu., Semko J., Yuhan N. *Synesis*. V. 16. N. 1. 2024. Pp. 445-460. Accession Number WoS 001177469300004 ISSN168-6785IDS Number KB3T9 (Web of Science)
61. Tytar O. Analysis of The Impact of The Digital Revolution on Creativity in Contemporary Art: Technological Changes, Interactivity and Virtual Aesthetics / Tytar O., Borysova S., Stoliarchuk N., Alforova Z. *Synesis*. V. 16. N. 1. 2024. Pp. 403-420. Accession Number WoS 001177469300004 ISSN168-6785IDS Number KB3T9 (Web of Science)
62. Tytar O. Cultural preservation and digital heritage: challenges and opportunities/ Siliutina, I., Tytar, O., Barbash, M., Petrenko, N. *Amazonia Investiga*, 2024.13(75), 262-273. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.75.03.21> (Web of Science)
63. Tytar O. Interdisciplinary approaches to the Study of socio-cultutral processes in the context of military conflicts: combinining philosophy, psychology, sociology and other sciences/ Tytar O., Rudenko O., Kholokh O., Hutsuliak D&Zakharina T. *Synesis*. 2024. 16(2), 122–138. <https://seer.ucp.br/seer/index.php/synesis/article/view/306> (Web of Science)

XI. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://nlu.org.ua> Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

<http://dnrb.gov.ua/ua/> Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О.Сухомлинського

<http://www.library.univ.kiev.ua/ukr> Наукова бібліотека імені Михайла Максимовича

<http://lib.npu.edu.ua> Наукова бібліотека Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

<http://www.library.ukma.edu.ua> Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»

<http://lounb.org.ua> Львівська обласна універсальна наукова бібліотека
<http://odnb.odessa.ua> Одеська національна наукова бібліотека
<https://www.libr.dp.ua> Дніпровська обласна універсальна наукова бібліотека імені
Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія
<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/> Електронна бібліотека філософії
Філософські засади і методологія наукових досліджень (Олена Титар курс в Moodle)
<https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=12131>